

Олешко П. С.,
*кандидат історичних наук, доцент,
ректор Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти,
м. Луцьк*

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Актуальність аналізу теми міжнародного нормативно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству нині набуває особливої значущості в умовах процесів євроінтеграції України, що передбачає затвердження гуманістичних сімейних цінностей. Вихідні положення міжнародних стандартів у сфері боротьби з домашнім насильством ґрунтуються на глибокому усвідомленні неприпустимості насильства як явища, що є грубим порушенням прав людини. Адже домашнє насильство посягає на найважливіші права людини, тому ця тема займає одне із найважливіших місць у системі проблем загальнодержавного рівня країни.

Варто зазначити, що до середини ХХ ст. більшість із різновидів домашнього насильства сприймалися через призму усталених звичаїв та традицій і залишалися поза правовою сферою, а жінки й діти взагалі вважалися безправними. Вперше на світовому рівні проблема домашнього насильства була висвітлена завдяки активним діям міжнародного руху на захист прав жінок, оскільки саме жінки являли собою найбільш уразливу та незахищену групу, що страждала від насильницьких дій з боку членів родини.

Відповідно у 60–70-ті рр. ХХ ст. домашнє насильство отримало негативну оцінку з боку суспільства. Це було пов'язано насамперед з визнанням рівноправ'я чоловіків і жінок. Важливу роль при цьому відіграло прийняття таких міжнародно-правових актів: Загальна декларація прав людини; Конвенція про політичні права жінок; Декларація прав дитини; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права; Декларація про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок; Декларація про викорінювання насильства стосовно жінок; Конвенція про згоду на вступ до шлюбу, мінімальний шлюбний вік та реєстрацію шлюбу; Конвенція про рівну винагороду чоловіків і жінок за рівноцінну працю; Конвенція про охорону материнства; Конвенція про рівне поводження та рівні можливості для працюючих чоловіків і жінок: працюючі із сімейними обов'язками; Конвенція про дискримінацію у сфері праці та занять тощо [1].

Слід зазначити, що дотепер фактично відсутні комплексні міжнародні правові акти, які б системно закріпили міжнародні стандарти здійснення попередження домашнього насильства. Більшість міжнародних актів спрямовані на утвердження гендерної рівності та попередження насильства щодо дітей та жінок (наприклад, Конвенція ООН про права дитини та Декларація про викорінювання насильства проти жінок). Важливість цих документів важко переоцінити, адже саме насильницькі прояви щодо жінок та дітей складають сьгодні абсолютну більшість проявів домашнього насильства. Розглянемо

особливості нормативно-правового забезпечення окремих країн щодо запобігання домашньому насильству.

Спеціальним нормативно-правовим актом Німеччини, спрямованим на профілактику домашнього насильства, є *Закон про захист від насильства в сім'ї*. Основна профілактична робота у напрямі профілактики домашнього насильства покладена на Федеральне міністерство у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок і молоді Німеччини. Серед заходів запобігання домашній злочинності з боку держави у Німеччині є турбота про майбутнє покоління. Адже німецькі вчені стверджують, що якщо діти бачили, як їх батьки зазнавали відкритого насильства одне від одного, починають сприймати насильство як основу сімейних взаємин [2].

У Франції норми законодавства, які спрямовані на протидію домашньому насильству, зазначені у *Кримінальному та Кримінально-процесуальному кодексах*. Зазначеними нормативно-правовими актами визначене коло осіб, які підлягають відповідальності за домашнє насильство. До них віднесено подружжя (в тому числі колишнє) та партнери, які спільно проживають за угодою громадської солідарності. Також перераховано види насильства, до яких віднесено тортури та жорстокість, насильство, яке ненавмисно призвело до смерті, насильство, результатом якого є каліцтво чи повна непрацездатність, або насильство, що призвело до непрацездатності, яка триває більше восьми днів, непрацездатності, яка триває менше восьми днів або яка не призводить до непрацездатності. До обтяжуючих обставин законодавством віднесено зґвалтування та сексуальне насильство, що фактично є нормативним визнанням зґвалтування у шлюбі. Передбачено покарання за домашнє насильство від штрафу до ув'язнення строком від трьох років й до довічного [3].

У Великій Британії згідно із законом від 2004 року домашнім насильством є будь-який випадок загрози, насильства та жорстокого поводження (психологічного, фізичного, сексуального, фінансового чи емоційного) між дорослими, які є або були співмешканцями або щодо членів сім'ї, незалежно від статі, сексуальної орієнтації. У 2013 році це визначення було розширено шляхом розширення кола суб'єктів, які підлягають захистові за законом та охоплення складом зазначеного злочину примусового контролю у сім'ї. Важливим елементом загальнодержавної програми запобігання домашній злочинності у Великій Британії визнається робота поліції. Актуальну практику взаємодії поліції з громадою у подоланні проблем домашньої злочинності запроваджує так званий британський «Закон Клер». Так, людина може звернутися в поліцію, щоб перевірити, чи має новий або існуючий партнер «насильницьке минуле». Поліція зобов'язана провести за такими запитами спеціальну перевірку та поінформувати заявника. Для запобігання сексуального насильства у великих містах створено 87 незалежних консультативних центрів, завдання яких – не тільки захистити жінку від сексуального насильства, а і надати їй допомогу у покаранні кривдника за примусовий шлюб. Фінансування консультативних центрів забезпечується державою. Такі центри проводять прикладні дослідження причин і умов домашнього насильства та пропонують державі відповідні заходи його запобігання [4].

Основними підходами в політиці *Сполучених Штатів Америки (США)* щодо реагування на насильство в сім'ї є «Контроль», який забезпечує стратегію

обов'язкового реагування. «Контроль» як підхід до реагування на насильство в сім'ї полягає в жорсткому використанні інституційних ресурсів для зниження рівня насильства в сім'ї, покарання тих, хто його вчиняє. Виявляється у формі практики обов'язкового реагування на насильство в сім'ї, а саме: обов'язковий арешт, принцип обов'язкового судового провадження та обов'язкове інформування [5].

Таким чином, у більшості зарубіжних країн домашнє насильство є серйозним порушенням основних прав людини, зокрема, права на життя, свободу та особисту недоторканість, права на свободу від катувань, жорстокого чи нелюдського поводження. Саме формування принципів та засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству зумовлюється наявністю низки міжнародних нормативно-правових актів. Декларації, плани дій, платформи, резолюції та рекомендації Генеральної Асамблеї ООН, Ради Європи та інших міжнародних організацій намагаються сформувати спільні принципи протидії домашньому насильству.

Список використаних джерел

1. Барбарош Л. М. Актуальні питання запобігання домашній злочинності: досвід зарубіжних країн. *Юридичний бюлетень*. Випуск 14. 2020. С. 171–178.
2. Seith C. Kinder und häusliche Gewalt. Herausforderungen an Behörden und Fachstellen. *Soziale Sicherheit CHSS*. 2009. № 5. Pp. 249–254.
3. Легенька М. М. Зарубіжний досвід протидії насильству в сім'ї та можливості його використання в Україні. *Право і безпека*. 2017. №4 (67). С. 111–116.
4. Domestic Abuse Guidelines for Prosecutors: Legal Guidance, Domestic abuse. URL: <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/domestic-abuse-guidelines-prosecutors>
5. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України / уклад. А. В. Запорожцев, А. В. Лабунь, Д. Г. Заброда, І. В. Басиста, І. В. Дроздова, В. О. Брижик, О. М. Мусієнко. Київ, 2012. 246 с.